משרד החינוך
מנהל פדגוגי
אגף בכיר לחינוך הגיל הרך

תפיסת הגן העתידי:

(גרסה 3.0)

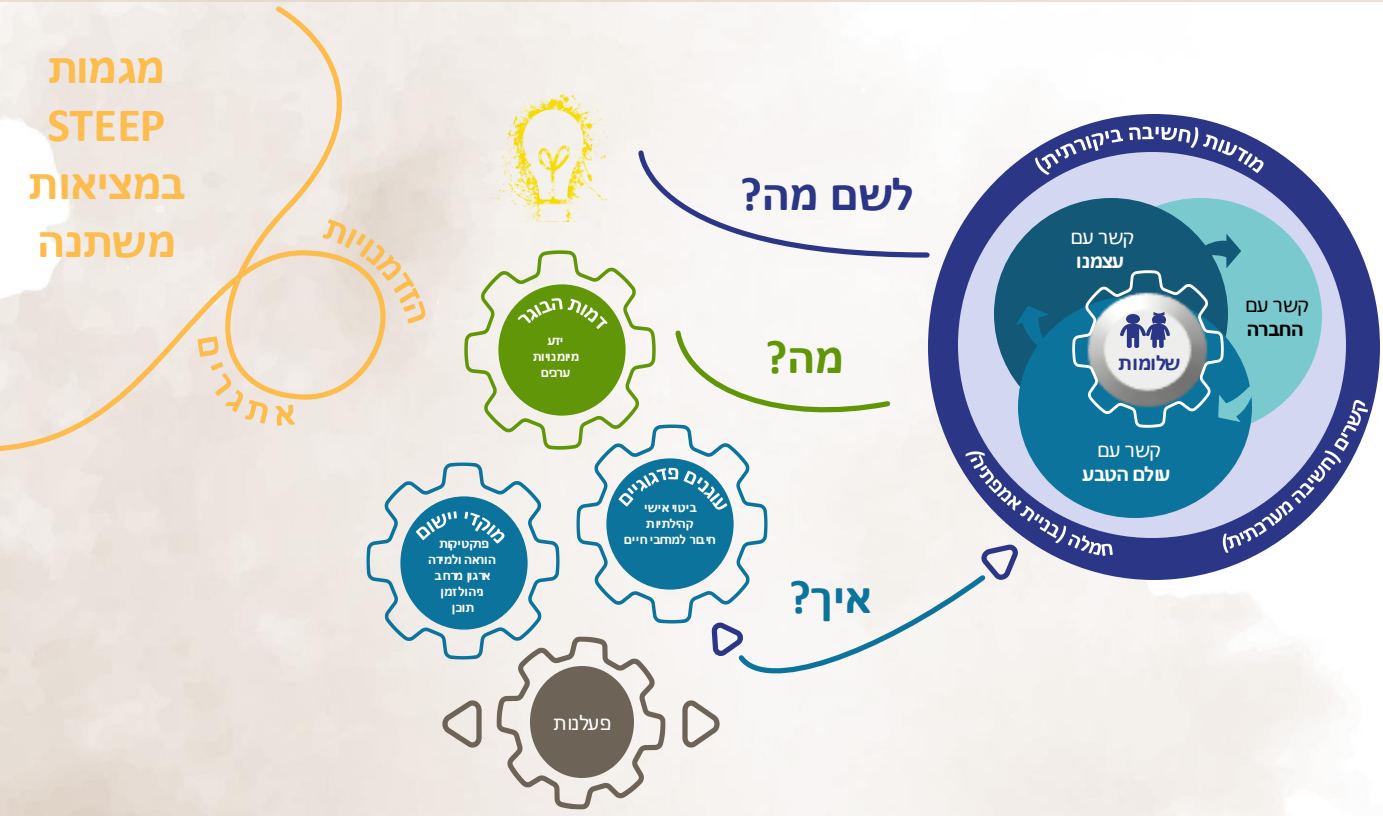

מודל תפיסת הגן העתידי

עיצוב חינוך איכותי ורלוונטי במציאות משתנה
גרסה 3.0 מעודכן תשפ"ה

המסמך טרם עבר עריכה לשונית

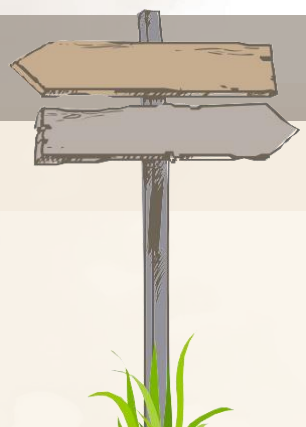

מנהלת אגף בכיר לחינוך הגיל הרך: הגב' אורנה פז

הממונה על גני הילדים: ד"ר מירב תורגמן

צוות הכתיבה:

ראש צוות הכתיבה: נעמי צפורי, ממונה על היחידה הפדגוגית באגף בכיר לחינוך הגיל הרך

ד"ר מירב תורגמן, ממונה על גני ילדים, אגף בכיר לחינוך הגיל הרך

חני מאור, מדריכה ארצית לתפיסת הגן העתידי, אגף בכיר לחינוך הגיל הרך

קראו והעירו:

אורנה פז, מנהלת אגף בכיר לחינוך הגיל הרך

אינה פלוטוב, מדריכה ארצית, אחראית היחידה למידענות ותקשוב, אגף בכיר חינוך לגיל הרך

ורד נוישטטר, מנהלת תחום חינוך דתי קדם יסודי, מינהל החינוך הדתי

אורלי נעים, ממונה על היחידה לשילוב והכלה, אגף בכיר חינוך לגיל הרך

סיגל עמיר, מדריכה ארצית לאמנויות, אגף בכיר חינוך לגיל הרך

מרחב הגן העתידי – ביאנלה 2021

תוכן עניינים

- הקדמה
- פתח הדבר
- רציונל לעדכון התפיסה
- **פרק א': לשם מה?**
- שלומות הוליסטית
- ממדי השלומות
- המציאות המשתנה
- דור ה-Beta
- **פרק ב': מה?**
- ידע, מיומנויות וערכים
- **פרק ג': איך?**
- פדגוגיה של אהבה
- פעלנות
- ראש, לב, ידיים
- **עקרונות פדגוגיים:** ביטוי אישי · קהילתיות · חיבור למרחבי חיים
- **מוקדי יישום:** ניהול זמן · ארגון מרחב · פרקטיקות הוראה ולמידה · תוכן
- פרק סיכום
- **מחוון להגברת עוצמה: מפת הממדים של הגן העתידי**
- מקורות

הקדמה

פתח דבר

החינוך בגיל הרך מניח את היסודות להתפתחותם של ילדים, לעיצוב זהותם וליכולתם לחיות חיים של משמעות, שייכות ואחריות. אלו השנים שבהן מתעצבים היחסים עם העצמי, עם האחר ועם העולם, ומתפתחים הידע, המיומנויות והערכים שילוו את הילדים לאורך חייהם.

מערכת החינוך פועלת במציאות המשתנה ללא הרף, מציאות המזמנת אתגרים חדשים לצד הזדמנויות רבות. בתוך מציאות זו, החינוך בגיל הרך נדרש להמשיך ולהתפתח, להתחדש ולדייק את דרכי הפעולה שלו, תוך שמירה על העקרונות הערכיים והפדגוגיים המהווים את בסיס העשייה החינוכית.

תפיסת **'הגן העתידי'** מהווה בשנים האחרונות מסגרת פדגוגית משותפת לצוותי החינוך בגיל הרך בישראל. היא מציעה שפה מקצועית המכוונת לעשייה חינוכית איכותית, הרואה בילד אדם שלם, בעל יכולת להשפיע, ליצור, להשתייך ולצמוח, ומעניקה לצוותים החינוכיים מצפן מקצועי לעיצוב חינוך איכותי ורלוונטי.

אנו מאמינות כי תפקידנו אינו להכין את הילדים לעתיד שאיננו יודעים כיצד ייראה, אלא לטפח בהם את היכולת לצמוח, ללמוד, להשתנות ולהשפיע בכל מציאות שבה יחיו .

תפיסה זו עומדת בבסיס העדכון המוצג במסמך שלפניכם.

העדכון אינו מבקש להחליף את התפיסה הקיימת, אלא להמשיך ולפתח אותה. הוא נשען על הניסיון שהצטבר בשדה, על ידע מחקרי עדכני ועל שיח מקצועי מתמשך עם אנשי ונשות החינוך. במרכזו ניצבת תפיסת השלומות ההוליסטית, המגדירה את קידום השלומות של הילדים, של הצוותים החינוכיים ושל הקהילה כמטרתו המרכזית של החינוך בגיל הרך. לצד זאת, התפיסה מציעה דיוק של העקרונות הפדגוגיים ושל מוקדי היישום, במטרה לחזק את הקוהרנטיות, היישומיות והרלוונטיות של העשייה החינוכית.

אנו רואות במסמך זה הזמנה להמשך למידה, התבוננות והתפתחות מקצועית. אנו מקוות כי הוא ישמש מצפן מקצועי ומקור השראה לצוותי החינוך, ויסייע לכל גן להמשיך לטפח ילדים סקרנים, בעלי תחושת מסוגלות ושייכות, הפועלים באחריות כלפי עצמם, כלפי האחר וכלפי העולם.

אורנה פז
מנהלת אגף בכיר
לחינוך הגיל הרך

מירב תורג'מן
הממונה על גני הילדים,
אגף בכיר לחינוך היל הרך

הקדמה

רציונל לעדכון התפיסה

בעדכון הנוכחי לתפיסת הגן העתידי אנו מרחיבים ומעמיקים את התפיסה הקיימת, ולא מחליפים אותה. העדכון נשען על יסודותיה של התפיסה הקודמת, ומחדד שני מוקדים מרכזיים: האחד — העמקת העיסוק בשלומות ההוליסטית כמטרת-על של החינוך בגיל הרך; והשני — דיוק העקרונות הפדגוגיים וארגונם מחדש.

בעוד שהתפיסה הקודמת הניחה תשתית משמעותית לעשייה חינוכית רלוונטית, העדכון הנוכחי מדגיש באופן מפורש יותר את הקשר בין למידה, התפתחות ויחסים, ואת חשיבותם של ממדי השלומות האישית, הקהילתית והסביבתית. לצד זאת, נעשה דיוק בהמשגת העקרונות הפדגוגיים: מארבעה עקרונות שנוסחו בעבר מתגבשים כעת שלושה עקרונות מרכזיים, באופן שמבקש ליצור בהירות, קוהרנטיות ויישומיות גבוהה יותר בשדה.

לפיכך, מדובר במהלך של המשכיות והתפתחות: הרחבה של הקיים, העמקה של הרציונל, ודיוק של התשתית הפדגוגית. בהתאם לכך, מתחדדת ההבנה כי תכלית החינוך בגיל הרך היא קידום שלומות הוליסטית.

מרחב הגן העתידי – ביאנלה 2021

פרק א': לשם מה?

שלומות הוליסטית

תפיסת השלומות ההוליסטית מבטאת הסתכלות רחבה על האדם כשלם, המתפתח בתוך מערכות של קשרים: עם עצמו, עם אחרים ועם העולם הסובב אותו. שלומות זו אינה מתייחסת רק לילדים, אלא גם לצוותים החינוכיים, מתוך הבנה כי איכות ההוראה והלמידה קשורה באופן הדוק לשלומות האישית והמקצועית של אנשי החינוך.

בהתאם לכך, העשייה החינוכית בגן נתפסת כפעולה אנושית, המתרחשת בתוך מערכות יחסים ומתבססת על נוכחות, קשב ומשמעות. כאשר הצוות החינוכי פועל מתוך תחושת ערך, שייכות ומסוגלות, מתאפשרת יצירת סביבה חינוכית המקדמת שלומות עבור כלל השותפים בה.

האגף לגיל הרך מגדיר את מטרת החינוך בגיל הרך כשלומות. תפיסת הגן העתידי מציבה את השלומות ההוליסטית (Triple Wellbeing) של הילדים, הצוותים והקהילה כמטרה המרכזית של כל מעשה חינוכי .

שלומות הוליסטית היא גישה רב-ממדית הרואה באדם ישות המורכבת ממגוון היבטים משלימים. היא חותרת לאיזון ולשגשוג בין הרווחה האישית, החברתית והסביבתית, מתוך ההבנה כי הממדים אינם עומדים בפני עצמם ויש להתחשב בקשרים הדינמיים וההדדיים ביניהם.

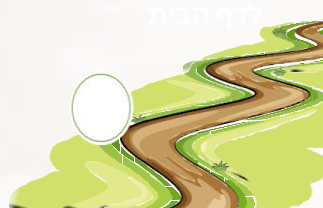

פרק א': לשם מה?

שלושת ממדי השלומות

כל ממד כולל שלושה מרכיבים: מודעות (חשיבה ביקורתית), קשרים (חשיבה מערכתית) וחמלה (בניית אמפתיה).

ממד אישי (Self-care)

מתייחס לבריאות הפיזית והרגשית של האדם ולקשר שלו עם עצמו, ועוסק בטיפוח עולם פנימי מאוזן ועמוק.

מודעות עצמית: הבנת המחשבות, הרגשות והמעשים שלנו.

חמלה עצמית: הסתכלות על עצמנו בצורה לא שיפוטית ובתמיכה.

חוסן: היכולת להתמודד ביעילות ובגמישות עם מצבי משבר

ממד זה מציב את השאלה: **מי אני בעולם?**

ממד חברתי (People care)

מתמקד בקשר של האדם עם אחרים ובבניית מערכות יחסים משמעותיות, בטיפוח אמפתיה ובהרחבת נקודת המבט כלפי האחר.

מודעות חברתית: הבנת הצרכים והרגשות של האחר והשונה.

חמלה לאחרים: היכולת לזהות את הקושי של האחר ולהגיב עליו באכפתיות.

שייכות ואחריות אזרחית: עידוד מעורבות פעילה בקהילה, מתוך הבנה שכולנו חלק ממערכת רחבה יותר.

ממד זה מבטא את ההבנה כי **שלומי קשור בשלומו של האחר.**

פרק א': לשם מה?

ממד סביבתי (Earth care)

מתמקד בקשר בין האדם לעולם הטבע ובהבנת האחריות שלנו כלפי הסביבה, ומדגיש את הקשר הבלתי-נפרד בין רווחת האדם לבריאות כדור הארץ.

מודעות סביבתית: הקשר והחיבור של האדם לסביבה וההבנה של השפעת מעשיו על כדור הארץ.

חמלה כלפי הטבע: יחס של כבוד ואכפתיות לכל יצור חי ולמערכות האקולוגיות.

שיקום הטבע: פעילות יזומה לשיקום האיזון הטבעי ולשמירה על כדור הארץ לדורות הבאים.

ממד זה מחזק את ההבנה כי **רווחתנו האישית והחברתית תלויה ברווחת הסביבה.**

פרק א': לשם מה?

המציאות המשתנה

מערכת החינוך היא בבואה של החברה והתרבות שבה אנו חיים. ככזו, היא מציבה בפנינו אתגרים שהם תוצר של מציאות משתנה ומורכבת, המושפעת מתהליכי גלובליזציה ומפיתוחים טכנולוגיים מהירים ובה בעת מספקת הזדמנויות רבות להתפתחות בתחומי הפנאי, הרפואה, התחבורה, הסביבה והחינוך.

בשנים האחרונות ניתן לזהות מספר מגמות המתחדדות באופן משמעותי ביחס לעבר:

בינה מלאכותית: התפתחות ה-AI והפיכתה לחלק אינטגרלי מחיי היום-יום, המשפיעה על אופן הלמידה, יצירת הידע, קבלת ההחלטות ואופי האינטראקציה האנושית.

טשטוש גבולות: הגבול בין למידה, משחק, עבודה ופנאי, וכן בין העולם הפיזי לדיגיטלי נעשה פחות ברור; ילדים פועלים ברצף חוויות שבו המעברים מהירים ולעיתים בלתי מורגשים.

אי-ודאות מתמשכת: מעבר ממציאות יציבה יחסית למציאות המאופיינת בשינויים גלובליים, טכנולוגיים, חברתיים היוצרים מורכבות וחוסר יציבות.

מודעות לרווחה נפשית: עלייה במודעות לרווחה נפשית ורגשית, לצד הכרה באתגרים הנלווים לעומס מידע, קצב חיים מואץ וריבוי גירויים.

חיבור אדם–חברה–סביבה: התחזקות תפיסות המדגישות את הקשר בין אדם, חברה וסביבה, וההבנה כי האדם פועל בתוך מערכות של קשרים ותלות הדדית.

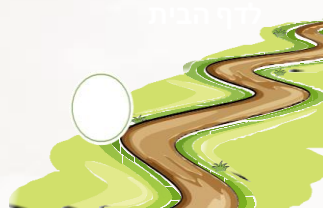

פרק א': לשם מה?

דור ה-Beta

דור ה-Beta, המתייחס לילדים שנולדו משנת 2025 ואילך, גדל בתוך מציאות המאופיינת בשינויים מואצים, בהתפתחות טכנולוגית מתקדמת ובחיבוריות גבוהה בין מערכות, אנשים וסביבות.

זהו הדור הראשון שגדל מלידה בתוך מציאות שבה בינה מלאכותית אינה רק טכנולוגיה, אלא חלק בלתי-נפרד מהסביבה היומיומית. מציאות זו משנה את אופי הלמידה וההתפתחות, ומדגישה את החשיבות של פרשנות מידע, שיקול דעת ויכולת לפעול בתוך סביבה רוויה במידע.

ילדים אלו פועלים בתוך מציאות מורכבת ודינמית, המאופיינת בריבוי מידע ובמערכות של קשרים. בהיבט החברתי והרגשי הם גדלים בתוך מרחבים משולבים, ודורשים פיתוח מיומנויות בין-אישיות וחוסן רגשי.

לאור מציאות זו מתחדדת השאלה מהי מטרת החינוך בגיל הרך, וכיצד ניתן לעצב חינוך רלוונטי המאפשר לילדים להתפתח כאנשים שלמים בתוך עולם מורכב ומשתנה.

מרחב הגן העתידי – ביאנלה 2021

פרק ב': מה?

ידע, מיומנויות וערכים

בשלב זה אין שינוי בתשתית התפיסתית של מרכיבי הידע, המיומנויות והערכים כפי שהוגדרו **בגרסה הקודמת "שבילים לגן העתידי".**

מרכיבים אלו ממשיכים להוות בסיס מרכזי לעשייה החינוכית ולפיתוח דמות הבוגר, והם נשענים על הבנה רחבה של צורכי הלומד במציאות משתנה.

העדכון הנוכחי אינו מבקש לשנות רכיבים אלו, אלא להעמיק את ההבנה שבאמצעותם מקדם הצוות החינוכי את השלומות ההוליסטית, מתוך תפיסה המדגישה יחסים, משמעות וחוויית למידה. כך הידע, המיומנויות והערכים נשמרים כתשתית יציבה, אך מקבלים פרשנות רחבה יותר בתוך המסגרת ההוליסטית המעודכנת.

בהלימה למצפן ההוראה של ה-OECD, מודגש כי קידום ידע, מיומנויות וערכים אצל הילדים כרוך גם בפיתוח כשירויות מקצועיות מותאמות בקרב הצוות החינוכי. כשירויות אלו כוללות יכולת לפעול במציאות מורכבת ומשתנה, לשלב ידע פדגוגי עם שיקול דעת מקצועי, ולטפח למידה משמעותית הנשענת על ערכים, יחסים והבנה עמוקה של צורכי הלומדים והקהילה תוך התאמת המענים באופן היוצר גן ייחודי.

פרק ג': איך?

פדגוגיה של אהבה

שאלת ה"איך?" עוסקת בדרכים המעשיות שבהן מתורגמת תפיסת הגן העתידי לעשייה החינוכית היומיומית.

'פדגוגיה של אהבה' היא פדגוגיה המטפחת יחסים: היא מציבה את מערכת היחסים בין הילד לצוות החינוכי ולחבריו כתשתית הכרחית להתפתחות, לחקירה וללמידה. היחסים הם גם ה**תנאי** וגם ה**מרחב** שבו מתממשת למידה שלמה, המשלבת הבנה, משמעות ועשייה.

בהלימה למצפן ההוראה של ה-OECD, ההוראה נתפסת כפעולה מקצועית מורכבת, הדורשת מן הצוות החינוכי לפעול מתוך פעלנות (agency), שיקול דעת וגמישות בתוך מציאות משתנה. אנשי החינוך אינם רק מיישמים תכניות לימודים, אלא פועלים כסוכני שינוי המעצבים את חוויית הלמידה, מתוך הבנה עמוקה של צורכי הילדים וההקשר שבו הם פועלים.

הלמידה נתפסת כתהליך משותף (co-agency), הנבנה מתוך יחסים, דיאלוג ושותפות בין ילדים, אנשי חינוך והקהילה. הוראה משמעותית מתרחשת כאשר מתקיימת אחריות משותפת ללמידה, וכאשר הילד והמבוגר פועלים יחד כשותפים בתהליך של חקירה, יצירה והתפתחות בבניית התרבות של הגן כולו.

פרק ג': איך?

פעלנות

פעלנות מבטאת את יכולתם של הילדים להיות יוזמים, בוחרים ושותפים פעילים בעיצוב חיי הגן ותהליכי הלמידה המתקיימים בו. היא נשענת על אמונה עמוקה ביכולתם של הילדים להשפיע, לקחת אחריות ולהוביל תהליכים.

בהלימה למצפן ההוראה של ה-OECD, פעלנות אינה מתייחסת רק לילדים, אלא גם לצוות החינוכי הפועל כסוכן שינוי (agency) בתוך המרחב החינוכי. פעלנות זו מתרחשת גם כפעלנות משותפת (co-agency), הנבנית מתוך שותפות בין ילדים, אנשי חינוך והקהילה, ומתבססת על דיאלוג, הקשבה ואחריות משותפת ללמידה ולהתפתחות.

פעלנות באה לידי ביטוי בכלל היבטי העשייה החינוכית בגן: בבחירת תכנים, בתכנון פעילויות, בארגון הזמן והמרחב, בקבלת החלטות ובהובלת יוזמות. כאשר הצוות החינוכי מקשיב באמת, מגלה גמישות, מסיר חסמי למידה והשתתפות ומעודד סקרנות נוצרת תרבות חינוכית שבה הילדים חווים מסוגלות, משמעות ושייכות.

פעלנות זו מתהווה בתוך מערכות של יחסים, ומבטאת פדגוגיה הרואה בילדים ובצוות שותפים פעילים בתהליכי הלמידה וההתפתחות. בתוך כך מתחדדת ההבנה כי למידה אינה מתרחשת רק מתוך עשייה, אלא מתוך שילוב בין חשיבה, רגש ופעולה.

להרחבה- פעלנות מתוך אוגדן "שבילים לגן העתידי"

פרק ג': איך?

ראש, לב, ידיים

המושג "ראש, לב, ידיים" נשען על תפיסתו החינוכית של יוהאן היינריך פסטלוצי (Pestalozzi), רפורמטור חברתי שווייצרי, אשר הדגיש את חשיבות ההתפתחות השלמה של האדם באמצעות שילוב בין חשיבה, רגש ועשייה. פסטלוצי האמין כי לכל ילד פוטנציאל להתפתח, וכי חינוך צריך לטפח לא רק את היכולות האינטלקטואליות אלא גם את העולם הרגשי והמעשי, מתוך ראיית הילד כשלם.

הראש (Head) מייצג את הממד הקוגניטיבי: חשיבה, הבנה, חקר, סקרנות ושאילת שאלות, המאפשרים לילד לפענח את העולם ולבנות ידע משמעותי.

הלב (Heart) מייצג את הממד הרגשי-חברתי: תחושת שייכות, ביטחון,-אמפתיה, ערכים ומוטיבציה פנימית ללמידה תנאי ללמידה משמעותית.

הידיים (Hands) מייצגות את הממד ההתנסותי-מעשי: עשייה, יצירה, חקירה דרך פעולה, פיתוח מיומנויות ויכולת ליישם ידע במצבים מגוונים.

כאשר מתקיימת מעטפת יחסים מיטיבה המשלבת בין שלושת המרכיבים, הילד פנוי רגשית וקוגניטיבית להעז, לנסות, לטעות וללמוד. תפיסה זו מכוונת את הצוות החינוכי לבנות סביבה, שגרות ודרכי הוראה המבוססות על קשר אישי, נוכחות קשובה, כבוד הדדי וראיית הילד כשלם ובכך לתמוך בקידום שלומות הוליסטית ולהניח תשתית ללמידה רלוונטית.

פרק ג': איך?

עקרונות פדגוגיים

כדי לתרגם את התפיסה לעשייה חינוכית עקבית, נדרשים עקרונות פדגוגיים המכוונים את דרכי הפעולה בגן. בגרסה זו מתגבשים שלושה עקרונות מרכזיים:

ביטוי אישי

עיקרון המדגיש את זכותם ויכולתם של הילדים להשמיע את קולם, לבטא רגשות, מחשבות, רעיונות ורצונות ב'מאה שפות', ולהשפיע על חיי הגן. הוא בא לידי ביטוי במתן אפשרויות בחירה, התנסות והבעה בדרכים מגוונות, מתוך היכרות מעמיקה עם הייחודיות של כל ילד וילדה, ומחזק ביטחון עצמי ותחושת מסוגלות.

קהילתיות

עיקרון הרואה בגן קהילה חיה ומקיימת יחסים, הפועלת בתוך הקשר חברתי-תרבותי רחב, וכולל שני ממדים משלימים: הגן **כ**קהילה מרחב של שייכות, אמון, אחריות הדדית ושותפות בין ילדים, צוות ומשפחות; והגן **ב**קהילה חיבור פעיל למרחב החיים המקומי, לערכים תרבותיים ולשותפים בקהילה. עיקרון זה מטפח זהות ושייכות, ומעודד מעורבות, סולידריות ואחריות חברתית.

חיבור למרחבי חיים

עיקרון הרואה בסביבה הטבעית, החברתית והתרבותית הסובבת את הגן מרחב משמעותי ללמידה ולהתפתחות. המעבר מ"למידה במרחבי חיים" ל"חיבור למרחבי חיים" מדגיש את טיב הקשר בין הילד למרחבים שבהם הוא חי ופועל לא רק התנסות ולמידה, אלא גם תחושת שייכות, אחריות ומעורבות ביחס לסביבה.

פרק ג': איך?

עקרונות וממדי השלומות

העקרונות הפדגוגיים אינם עומדים בפני עצמם, אלא מהווים את התשתית המעשית לקידום השלומות ההוליסטית. שלושת הממדים מתפתחים ומתממשים בתוך עשייה המבוססת על העקרונות:

ביטוי אישי והממד האישי — מתן מרחב לבטא רגשות, מחשבות ורעיונות מפתח מודעות עצמית, זהות ותחושת ערך, ומאפשר חמלה עצמית וחוסן רגשי.

קהילתיות והממד החברתי — השתייכות לקבוצה, חוויית יחד ושותפות מפתחות קשרים משמעותיים, אמפתיה, אחריות הדדית ותחושת שייכות.

חיבור למרחבי חיים והממד הסביבתי — התנסות במצבי חיים אותנטיים מאפשרת להבין את הקשרים בין האדם לסביבה, לפתח מודעות סביבתית ואחריות כלפי העולם.

העקרונות מגדירים את דרכי הפעולה, והשלומות מגדירה את התכלית. יחד הם יוצרים מערכת שלמה, שבה הקשר עם העצמי, עם האחר ועם העולם מתפתח באופן מאוזן ומשמעותי.

יזמות ויצרנות — המשגה מחדש

בגרסה הקודמת הוגדרו יזמות ויצרנות כעיקרון פדגוגי נפרד. בגרסה הנוכחית עיקרון זה אינו מבוטל, אלא מוטמע בכלל העקרונות:

בביטוי אישי הוא מתבטא ביוזמה ובפיתוח רעיונות דרך עשייה;

בקהילתיות בשותפות, קבלת החלטות ופתרון בעיות משותף;

ובחיבור למרחבי חיים בהתמודדות עם מצבים אותנטיים המצריכים פעולה, הסתגלות ופיתוח פתרונות.

כך הופך העיקרון ממובחן למרכיב אינהרנטי בלמידה ובהתפתחות.

פרק ג': איך?

מוקדי יישום

מוקדי היישום הם המנגנון המעשי של תפיסת הגן העתידי: העקרונות הפדגוגיים (העוגנים) מגדירים את התפיסה והכיוון, ומוקדי היישום מגדירים כיצד היא מתממשת בפועל בחיי היומיום בגן. הם מתרגמים את העקרונות לפעולות קונקרטיות ויוצרים את הגשר בין רעיון למעשה.

ניהול זמן — סדר יום גמיש ומותאם לצורכי הילדים והצוות, המשלב יציבות עם פתיחות לשינוי. הזמן אינו רק מסגרת ארגונית אלא מרחב פדגוגי המאפשר בחירה, העמקה ורצף של למידה והתנסות.

ארגון מרחב — המרחב נתפס כ"שותף פעיל" ואף כ"מורה שלישי"(הפנייה למלגוצ'י), לצד המבוגר והילד. עיצובו פדגוגי ולא רק ארגוני: מרחב גמיש, פתוח ומזמן, עם אזורי פעילות וחומרים נגישים המעודדים בחירה, יוזמה, חקירה ושייכות.

פרקטיקות הוראה ולמידה — הוראה מתוך התנסות, משחק ואינטראקציה, בהתאמה לצרכים ולתחומי העניין של הילדים, במסגרות מגוונות (פרטני, קבוצה ומליאה), המעודדת חקירה, יוזמה ופתרון בעיות.

תוכן — נבנה מתוך עולמם של הילדים ובהקשר חברתי, תרבותי וסביבתי, משלב תחומי ידע ומתפתח באופן דינמי מתוך חוויות, שאלות, חוזקות ותחומי עניין, כך שיאפשר למידה רלוונטית ומחוברת למציאות.

סיכום

תפיסת הגן העתידי שואפת לעצב תרבות חינוכית שלמה, שבה שלומות הוליסטית ופדגוגיה של אהבה משתלבות לכדי מרחב למידה חי, אנושי ורלוונטי.

הגן העתידי יאפשר לילדים ולצוות הגן לעצב, לפתח וליצור את הגן הייחודי שלהם באופן מתמיד, בהתאם למציאות המשתנה, תוך אינטראקציה מיטבית בין כלל השותפים וניצול הזדמנויות בסביבות מגוונות אנושיות, קהילתיות, פיזיות וטכנולוגיות.

מחוון להגברת עוצמה:
מפת הממדים של הגן העתידי

	ביטוי אישי	קהילתיות	חיבור למרחבי החיים
ארגון מרחב	• הלמידה מתבצעת במרחבים מגוונים בתוך הגן, בחצר ובסביבה ומתאפשרת בחירה. • המרחב עשיר באמצעים למשחק, לתנועה, לחקר וגילוי, להבעה אישית ויצירה בדרכים שונות. • המרחב מאפשר אינטראקציות איכותיות. • המרחב דינמי וגמיש, ויש אפשרות לילדים ולצוות להשפיע ולשנות אותו בהתאם לצרכים, רעיונות ויוזמות. • **חדש** **המרחב מאפשר לילדים לתעד תהליכים, להציג תוצרים ולפתח רעיונות לאורך זמן.**	• גן בקהילה: קיימת אפשרות ביטוי במרחב הגן לתרבות ורב תרבותיות במגוון דרכים. • **חדש** **גן בקהילה: תוצרי הילדים משתלבים במרחבי הגן כמענה לצרכים העולים בחיי הקהילה בגן.** • גן בקהילה: המרחב הקהילתי מהווה מרחב למידה. • גן בקהילה: קיים בגן מרחב המזמין את מעורבות ושיתוף הקהילה.	• הלמידה מתרחשת במרחבים מגוונים בסביבת הגן ומחוצה לו. • כל מרחב בסביבת הגן ומחוצה לו הוא מרחב למידה שבו הילדים שוהים, מתנסים, חוקרים, מגלים, שואלים וחווים. • המרחבים מזמנים חיבור לעולם הטבעי, החברתי והתרבותי.
ניהול זמן	• סדר יום המכיל שגרות ומאפשר גמישות, פעילות זורמת ושינויים בהתאם לצורכי הילדים והצוות. • הילדים והצוות משפיעים על חלוקת הזמנים במגוון הפעילויות המתרחשות בגן. • מתאפשר זמן לשהייה, הקשבה פנימית ורוגע. • **חדש** **מתאפשרת חזרה מתמשכת ליוזמות, רעיונות ותהליכי יצירה לאורך היום.**	• גן בקהילה: קיימות שגרות של טקסים, אירועים ומפגשים המחברים את קהילת הגן לקהילת משמעות. • **חדש** **גן בקהילה: מתאפשר זמן לתהליכי תכנון, יצירה ופיתוח של תוצרים כמענה לצרכים העולים בקהילת הגן.** • גן בקהילה: מארג היחסים עם הקהילה נבנה ומתקיים לאורך כל השנה. • גן בקהילה: מתקיים קשר שוטף ויציב עם מוסדות המזמינים שיתופי פעולה עם הקהילה.	• הלמידה מתרחשת בכל מקום ובכל זמן. • הילדים שוהים במרחבי החיים של הגן באופן שיטתי, בזמנים קבועים בשבוע ולאורך כל השנה. • תכנון הזמן מאפשר שהות, פליאה ולמידה במרחבים וממרחבי החיים של הגן.
תוכן	• תכנים המאפשרים ביטוי אישי. • תכנים הנובעים מתחומי העניין של הילדים. • **חדש** **התכנים נובעים מרעיונות, יוזמות והמצאות של הילדים.** • **עודכן** **התכנים כוללים ידע, מיומנויות וערכים התומכים בהתפתחות ובשלומות בעולם משתנה.**	• תכנים הקשורים לזהות ולשייכות הקהילתית, האזרחית והתרבותית של הילדים והצוות. • תכנים הנובעים מתחומי העניין של ההורים ודמויות משמעותיות בקהילה. • **חדש** **התכנים נובעים מצרכים, יוזמות ורעיונות העולים בחיי קהילת הגן.** • **עודכן** **התכנים כוללים ידע, מיומנויות וערכים התומכים בהתפתחות ובשלומות בעולם משתנה.**	• תכנים העולים משהות במרחבי החיים, שאלות אותנטיות של החיים עצמם. • תכנים העולים משינויים במרחבי החיים, כגון עונות, בינוי ועוד. • תכנים המגיעים לגן מהמרחב האי פורמלי של הילדים, כגון בית, חוג, טיול. • **חדש** **התכנים נובעים מצרכים, בעיות ושאלות העולים במרחבי החיים של הילדים והגן.** • **עודכן** **התכנים כוללים ידע, מיומנויות וערכים התומכים בהתפתחות ובשלומות בעולם משתנה.**
פרקטיקות הוראה ולמידה	• משחוק • **עודכן** **יזמות מתמשכת ושיטתית** • למידה עצמית • למידת עמיתים • משוב אישי המקדם פעלנות • פגישה אישית רגשית • שיח קבוצתי **חדש** **התנסות בתהליכים להבעה יצירתית באמנויות** • **חדש** **שילוב טכנולוגיה ככלי לביטוי, יצירה ותיעוד** • **חדש** **התנסות בתהליכי בנייה, פירוק, תיקון ושיפור**	• משחוק • יזמות חברתית • מפגשים קהילתיים • למידה מבוססת מקום • למידה מתוך סיפורים אישיים • **חדש** **למידה מבוססת פרויקטים** • **חדש** **שימוש במרחבי יצרנות בגן ובקהילה לתכנון, יצירה ופיתוח מענים**	• משחוק • למידה חוץ גנית • טיול בוקר • סיורים לימודיים • למידה אי פורמלית • למידה דרך פליאה • למידה אותנטית • **חדש** **שילוב טכנולוגיה בתהליכי חקר ולמידה אותנטית**

חדש סעיף חדש שנוסף למחוון **עודכן** סעיף קיים שעודכן

מחוון להגברת עוצמה:
מפת הממדים– ביטוי אישי

	ביטוי אישי	מיושם	מיושם חלקית	לא מיושם
ארגון מרחב	הלמידה מתבצעת במרחבים מגוונים בתוך הגן, בחצר ובסביבה ומתאפשרת בחירה.	☐	☐	☐
	המרחב עשיר באמצעים למשחק, לתנועה, לחקר וגילוי, להבעה אישית ויצירה בדרכים שונות.	☐	☐	☐
	המרחב מאפשר אינטראקציות איכותיות.	☐	☐	☐
	המרחב דינמי וגמיש, ויש אפשרות לילדים ולצוות להשפיע ולשנות אותו בהתאם לצרכים, רעיונות ויוזמות.	☐	☐	☐
	[חדש] המרחב מאפשר לילדים לתעד תהליכים, להציג תוצרים ולפתח רעיונות לאורך זמן.	☐	☐	☐
ניהול זמן	סדר יום המכיל שגרות ומאפשר גמישות, פעילות זורמת ושינויים בהתאם לצורכי הילדים והצוות.	☐	☐	☐
	הילדים והצוות משפיעים על חלוקת הזמנים במגוון הפעילויות המתרחשות בגן.	☐	☐	☐
	מתאפשר זמן לשהייה, הקשבה פנימית ורוגע.	☐	☐	☐
	[חדש] מתאפשרת חזרה מתמשכת ליוזמות, רעיונות ותהליכי יצירה לאורך היום.	☐	☐	☐
תוכן	תכנים המאפשרים ביטוי אישי.	☐	☐	☐
	תכנים הנובעים מתחומי העניין של הילדים.	☐	☐	☐
	[חדש] התכנים נובעים מרעיונות, יוזמות והמצאות של הילדים.	☐	☐	☐
	[עודכן] התכנים כוללים ידע, מיומנויות וערכים התומכים בהתפתחות ובשלומות בעולם משתנה.	☐	☐	☐
פרקטיקות הוראה ולמידה	משחוק	☐	☐	☐
	[עודכן] יזמות מתמשכת ושיטתית	☐	☐	☐
	למידה עצמית	☐	☐	☐
	למידת עמיתים	☐	☐	☐
	משוב אישי המקדם פעלנות	☐	☐	☐
	פגישה אישית רגשית	☐	☐	☐
	שיח קבוצתי	☐	☐	☐
	[חדש] התנסות בתהליכים להבעה יצירתית באמנויות	☐	☐	☐
	[חדש] שילוב טכנולוגיה ככלי לביטוי, יצירה ותיעוד	☐	☐	☐
	[חדש] התנסות בתהליכי בנייה, פירוק, תיקון ושיפור	☐	☐	☐

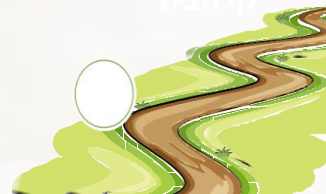

חדש סעיף חדש שנוסף למחוון **עודכן** סעיף קיים שעודכן

מחוון להגברת עוצמה:
מפת הממדים - קהילתיות

	קהילתיות	מיושם	מיושם חלקית	לא מיושם
ארגון מרחב	גן **כ**קהילה: קיימת אפשרות ביטוי במרחב הגן לתרבות ורב תרבותיות במגוון דרכים.	☐	☐	☐
	[חדש] גן כקהילה: תוצרי הילדים משתלבים במרחבי הגן כמענה לצרכים העולים בחיי הקהילה בגן.	☐	☐	☐
	גן **ב**קהילה: המרחב הקהילתי מהווה מרחב למידה.	☐	☐	☐
	גן **ב**קהילה: קיים בגן מרחב המזמין את מעורבות ושיתוף הקהילה.	☐	☐	☐
ניהול זמן	גן **כ**קהילה: קיימות שגרות של טקסים, אירועים ומפגשים המחברים את קהילת הגן לקהילת משמעות.	☐	☐	☐
	[חדש] גן כקהילה: מתאפשר זמן לתהליכי תכנון, יצירה ופיתוח של תוצרים כמענה לצרכים העולים בקהילת הגן.	☐	☐	☐
	גן **ב**קהילה: מארג היחסים עם הקהילה נבנה ומתקיים לאורך כל השנה.	☐	☐	☐
	גן **ב**קהילה: מתקיים קשר שוטף ויציב עם מוסדות המזמינים שיתופי פעולה עם הקהילה.	☐	☐	☐
תוכן	תכנים הקשורים לזהות ולשייכות הקהילתית, האזרחית והתרבותית של הילדים והצוות.	☐	☐	☐
	תכנים הנובעים מתחומי העניין של ההורים ודמויות משמעותיות בקהילה.	☐	☐	☐
	[חדש] התכנים נובעים מצרכים, יוזמות ורעיונות העולים בחיי קהילת הגן.	☐	☐	☐
	[עודכן] התכנים כוללים ידע, מיומנויות וערכים התומכים בהתפתחות ובשלומות בעולם משתנה.	☐	☐	☐
פרקטיקות הוראה ולמידה	משחוק	☐	☐	☐
	יזמות חברתית	☐	☐	☐
	מפגשים קהילתיים	☐	☐	☐
	למידה מבוססת מקום	☐	☐	☐
	למידה מתוך סיפורים אישיים	☐	☐	☐
	[חדש] למידה מבוססת פרויקטים	☐	☐	☐
	[חדש] שימוש במרחבי יצרנות בגן ובקהילה לתכנון, יצירה ופיתוח מענים	☐	☐	☐

חדש סעיף חדש שנוסף למחוון

עודכן סעיף קיים שעודכן

מחוון להגברת עוצמה:
מפת הממדים– חיבור למרחבי חיים

	חיבור למרחבי החיים	מיושם	מיושם חלקית	לא מיושם
ארגון מרחב	הלמידה מתרחשת במרחבים מגוונים בסביבת הגן ומחוצה לו.	☐	☐	☐
	כל מרחב בסביבת הגן ומחוצה לו הוא מרחב למידה שבו הילדים שוהים, מתנסים, חוקרים, מגלים, שואלים וחווים.	☐	☐	☐
	המרחבים מזמנים חיבור לעולם הטבעי, החברתי והתרבותי.	☐	☐	☐
ניהול זמן	הלמידה מתרחשת בכל מקום ובכל זמן.	☐	☐	☐
	הילדים שוהים במרחבי החיים של הגן באופן שיטתי, בזמנים קבועים בשבוע ולאורך כל השנה.	☐	☐	☐
	תכנון הזמן מאפשר שהות, פליאה ולמידה במרחבים וממרחבי החיים של הגן.	☐	☐	☐
תוכן	תכנים העולים משהות במרחבי החיים, שאלות אותנטיות של החיים עצמם.	☐	☐	☐
	תכנים העולים משינויים במרחבי החיים, כגון עונות, בינוי ועוד.	☐	☐	☐
	תכנים המגיעים לגן מהמרחב האי פורמלי של הילדים, כגון בית, חוג, טיול.	☐	☐	☐
	[חדש] התכנים נובעים מצרכים, בעיות ושאלות העולים במרחבי החיים של הילדים והגן.	☐	☐	☐
	[עודכן] התכנים כוללים ידע, מיומנויות וערכים התומכים בהתפתחות ובשלומות בעולם משתנה.	☐	☐	☐
פרקטיקות הוראה ולמידה	משחוק	☐	☐	☐
	למידה חוץ גנית	☐	☐	☐
	טיול בוקר	☐	☐	☐
	סיורים לימודיים	☐	☐	☐
	למידה אי פורמלית	☐	☐	☐
	למידה דרך פליאה	☐	☐	☐
	למידה אותנטית	☐	☐	☐
	[חדש] שילוב טכנולוגיה בתהליכי חקר ולמידה אותנטית	☐	☐	☐

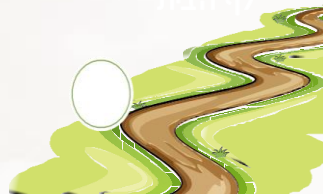

חדש סעיף חדש שנוסף למחוון

עודכן סעיף קיים שעודכן

מקורות

משרד החינוך. (2026) . מגמות עתיד לחינוך בגיל הרך (טיוטה שטרם פורסמה).

משרד החינוך. (2026). תרחישי עתיד לחינוך בגיל הרך (טיוטה שטרם פורסמה).

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.

Malaguzzi, L. (1998). History, ideas, and basic philosophy: An interview with Lella Gandini. In C. Edwards, L. Gandini, & G. Forman (Eds.), *The hundred languages of children: The Reggio Emilia approach to early childhood education* (2nd ed., pp. 49–97). Ablex Publishing.

McCrindle Research. (2025). *Understanding Generation Beta*.

Musson, R. (2021). Learning to take care of ourselves, each other and our planet: The story of Triple WellBeing Thought Box Education CIC

OECD. (2020). *OECD Learning Compass 2030.*

OECD. (2025). *OECD Teaching Compass.*

Pestalozzi, J. H. (1801/1965). *How Gertrude Teaches Her Children.*

UNICEF. (2017). *The State of the World's Children 2017: Children in a Digital World.*

ThoughtBox Education .(ללא תאריך) .*Triple WellBeing framework* . https://thoughtbox

מרחב הגן העתידי – ביאנלה 2021